

Magetofonski snimak izjave SKENDERA KULENOVIĆA o N.Pavliću

Ova inicijativa "Svjetlosti" je veoma dobra stvar i da svi oni koji poznaju ne samo Nikicu Pavlića, nego i ljude koji su učestvovali u NOB-i i revolucionarnem našem pokretu uopšte, treba da tu inicijativu prihvate i da se uključe u tu akciju oko sabiranja materijala o njihovim biografijama, a to će reći i o njihovom revolucionarnom radu, jer je to nerazdvojno vezano sa njihovim životom. To baš posvjedočava život Nikice Pavlića, sav uzrastao u revolucionarni pokret i u Narodno-oslobodilačku borbu.

O Nikici Pavliću prije rata, o njegovom radu ovdje u Banjoj Luci i na univerzitetu, ja vam ne bi mogao ništa značajno reći, jer u to vrijeme ja s njime nisam dolazio u kontakt. Mislim da bi bilo dobro da se obratite na njegove banjalučke kolege. Oni iz tog perioda znaju o njemu daleko više i u tom pogledu mogu i vama i onim drugovima iz "Svjetlosti" da budu od daleko veće koristi nego ja.

Međutim, ja bih vam mogao mnogo pričati o Nikici Pavliću iz vremena Narodno-oslobodilačke borbe, upravo iz perioda koji počinje negdje januara ili februara 1942. godine, pa sve do njegovog tragičnog završetka 1943. godine negdje u proljeće, u selu Boboljusci kod Drvara. Naravna stvara, da je prilično teško ovako u jednom razgovoru reći sve ono što se u čovjeku zadržalo o jednom liku s kojim je imao prilike da zajednički radi, da se bori.

Ako biste vi mene pitali koja je moja osnovna impresija ili moj konačni sud o Nikici Pavliću, a čini mi se upravo da ste mi tako pitanje i postavili, ja bih vam odgovorio da smatram da je po mom utisku, po mom sudu, Nikica Pavlić jedan od najboljih i najblistavijih naših novinara i publicista, iako u prvom redu zbog

svoje rane smrti nije došao u poziciju da te svoje velike novinarske i publicističke sposobnosti manifestuje. Tome treba dodati i to, kao normalnu pretpostavku, da bi se Nikica Pavlić dalje razvijao.

Nikica je rođen 1912. godine, znači ^{na} ~~da~~ je od mene dvije godine mlađi, pa se lako može izračunati u kojoj je godini tragično završio.

Ja sam iz Podgrmeča došao u Agino Selo, kraj Banje Luke, povrh Bočca, tada napušteno muslimansko selo, u t.zv. POB - Partizanski obavještajni biro. To je ovako formacijski bilo jedno propagandno tijelo, vezano uz štab partizanskih odreda Bosanske Krajinne. Na čelu štaba je bio sadašnji general-pukovnik Kosta Nad.

Tu, u Aginom Selu, zapravo je i počelo moje dublje poznanstvo sa Nikicom Pavličem, kao sa drugom i novinarom, i od tada, pa takoreč do njegovog kraja, ja se od Nikice, ni Nikica od mene, prosto po liniji posla nismo razdvajali. Kažem vam, kad bi o tome pričao opširnije štošta bi se tu moglo reći, što bi bilo veoma interesantno i za literaturu, i za lik jednoga revolucionara. Međutim, nažalost, ja to moram da svedem ovako na minimum, upravo da se poslužim sa nekoliko primjera kojima bih mogao donekle da osvijetlim lik ovog borca.

Ja, došavši u Agino Selo, saznao sam da je Nikica Pavlić, čim je buknuo ustanak u Drvaru, već izdavao jedan list koji je nosio naslov "GERILAC". Ja sam i vidio, sam Nikica mi je pokazao jedan ili dva broja toga "Gerilca". Taj list docnije se pretvorio u "Krajiški partizan" i kad sam ja došao u Agino Selo, već sam zatekao Nikicu u pripremama za, čini mi se, drugi broj "Krajiškog partizana", ili dvobroj 2-3. Nažalost, taj broj koji smo mi zajednički izdali u Aginom Selu na šapirografu, se zagubio. Ja sam lično

za njim tragao, u njemu je bilo i Nikićinih članaka kao jedan moj članak o Crvenoj Armiji, bila je tu i jedna moja pjesma Jovo Stanić partizan piše pismo Ivanu Krilovu, crvenoarmejscu. Međutim, taj broj nisam našao, i kad sam ovdje jednom prilikom razgledao ovdje banjalučki Muzej, vidjeo sam ovdje, naprimjer, jedan docniji list "Bosanski udarnik", a toga broja "Krajiškog partizana" nisam mogao naći, a čini mi se da se on i zagubio. To je prilična šteta jer baš u tome broju bilo je objavljeno nekoliko Nikićinih vrlo karakterističnih napisa.

Mi smo se, s obzirom na situaciju koja je upravo toga mjeseca nastala na tom terenu Centralne Bosne, morali povući, i da se nismo povukli, gotovo da je sasvim sigurno, da bismo tamo i ostavili svoje kosti. Mi smo se prvo prebacili preko Vrbasa i otišli dalje onda u Kozaru.

Ja bih vam kao primjer za organizacionu sposobnost, organizacioni smisao i inicijativnost, radni elan, odanost revoluciji, itd. naveo naš zajednički rad u Kozari pred ofanzivu i za vrijeme same ofanzive. Može se sa pravom reći da je Nikica Pavlić za vrijeme Kozarske ofanzive bio "spiritus movens" cjelokupne ove naše propagandne aktivnosti u toku ofanzive.

Kad je bio Prijedor oslobođen, mi smo tamo dobili jednu štampariju koju smo prebacili na Kozaru. Poslije se analizom događaja utvrdilo, koliko je meni poznato, da je bilo daleko pametnije tu štampariju prebaciti u Grmeč, nego na Kozaru. Međutim, ona je prebačena, i kad je počela ofanziva, mi više nismo imali nikakve mogućnosti, nije se moglo ni pomisliti na to da se ona sada na jedanput prebacuje iz Kozare u Grmeč, jer je to bilo teško ostvariti i pojedincima, tj. da se probiju kroz obruč, a kamoli onakvoj čitavoj jednoj glomaznoj mašineriji.

I kad smo se našli u tome obruču, vi znate, dosta je pisano o tome, to je uglavnom dosta popularisana činjenica, iako mi tada nismo imali ni fotografskog aparata, niti filmske kamere, da to snimimo, iako ljudi o tome nemaju ^{ke} samo tačne slike, nego ni približno adekvatne slike o toj ogromnoj tragediji koja se zbivala tih dana ^{na} Kozari u neprijateljskom obruču. Vi znate da su te neprijateljske snage ocjenjivane jedno vrijeme u broju od svojih 80.000. Ja sam docnije čitao brošuru jednog našeg pukovnika, koja je pravljena na bazi zeplijenjenih neprijateljskih, njemačkih dokumenata i u kojoj se tvrdi da nije bilo toliko neprijateljskih vojnika, već oko nekih 35.000 vojnika. Međutim, kad vi uzmete koliki je opseg Kozare, i kad rasporedite tih 35.000 vojnika po opsegu Kozare, dođe se do činjenice da je na svaka 3 - 4 metra bio po jedan vojnik. Drugim riječima, oni kad su došli u mogućnost da upadnu u samu Kozaru, oni su, to nije samo jedna metafora, nego stvarnost, oni su prosto na prosto mogli da prođu kroz Kozaru a i prošli su kao češalj kroz kosu. Seljaštvo iz serzova Bosanska Gradiška, Bosanska Dubica, Bosanski Novi, Prijedor, dijelovi banjalučkog sreza, dakle svi ovi okolni srezovi oko Kozare, to je sve, muško, žensko, staro i mlado, sa velikim brojem stoke, pred prodiranjem neprijatelja bježalo u Kozaru, i sve se to tamo koncentrisalo u nekoliko Kozarskih jaraka, jer je poznato da je Kozara puna tih jaraka i potoka. To su bila tri osnovna, glavna jarka gdje je, računalo se, naravno to niko nije brojao, ali se smatralo da je u zbjegu bilo oko 200.000 ljudi. To je bila jedna velika agonija ^{toja} naroda.

Zamislite, recimo ovakve scene, ja sam to gledao, da vam ne nabrajam, jer to ne bi niko mogao da nabroji, da je bilo neko-

liko filmskih kamera pa da sve to snimi, da bi se vidjelo šta se je sve tu dešavalo. Jedna se žena, recimo, porađa u šumi, druga doji dijete, a ovamo jedna grupa seljaka kopa grob, odnosno grobove, druga grupa teše krstove. Jer su neprijatelji tako reći svaki dan dolazili nad Kozaru avionima i vršili bombardovanja i mitraljiranja. Naravna stvar ogromna masa svijeta, ta svijet obično je bio u bijelim seljačkim rubinama, to je vidljivo, a osim toga bilo je nemoguće ne ložiti vatru, dim je otkrivao položaj, tako da su se tu dešavale velike stvari, velike tragedije i strahote.

Ja sam tada dobio "zadatak da zajedno sa Vasom Butezanom i nekoliko drugih onih domaćih drugova sa Kozare, uglavnom partijskih rukovodilaca učinimo koliko je moguće snošljivijim taj život izbjeglog naroda u Kozari u zbjegovima. To nije bilo ni malo lako, a to je bio sastavni dio te naše propagandne aktivnosti jer taj svijet, njegov duh i moral nismo mogli održavati samo riječima, to će reći letcima, člancima, govorima itd. nego je moralo nešto da se učini samim djelom da bi se taj duh otpora koliko toliko u tome svijetu održao, da ne bi nastupila panika, da ne bi nastupila jedna moralna depresija, itd. itd.

Moram reći da je jedan od inicijatora ove akcije za organizaciju ovih zbjegova, za organizaciju života naroda u zbjegovima, bio Nikica Pavlić. On je bio veoma, veoma derutnog zdravstvenog stanja, pa je ostajao u štampariji, i jer se nije mogao kretati ovu aktivnost vršilo je na nekoliko. Mi smo ^{ta} sav taj narod podijelili po onim jarkovima, onda smo svaki taj jarak sektorisali. Svaki taj sektor imao je jedno tijelo uglavnom od izbjeglih narodnih odbornika, tako da se odmah organizovano pristupilo izgradnji

"hajti", jer su bile vrlo česte kiše za vrijeme Kozarske ofanzive, pa su ljudi tako reći bili danima mokri, danima i noćima mokri. Onda je isto tako organizovanje klanje stoke, muža mlijeka, ishrana stoke. Vi znate, to je šuma, nema trave i stoka je morala da živi o listu, pa je trebalo donositi to lišće i uopšte hraniti stoku.

Narod je bio upravo životno zainteresovan kako teku borbe sa Nijemcima, koji su bili napravili обруч oko Kozare. Narod je bio životno zainteresovan za tačne vijesti s položaja, jer od toga je zavisilo hoće li se probiti обруч oko Kozare, itd. itd. Narod je trebalo obavještavati o svakoj akciji uspješnoj koju smo ^{mi} vodili, a osim toga ne zaboravite da je ta bitka na Kozari bila baš u onim danima kad su njemačke trupe vršile najveći pritisak na Staljin-grad. Mi smo čuli, ja ne znam da li je to tačno, da su ove njemačke jedinice, koje su bile na Kozari, imale za zadatak da hitno likvidiraju Kozaru, na ovoj dosta važnoj i ekonomski i vojnički, pruži Sunja - Banja Luka, i da se poslije te izvršene akcije odmah kao pojačanje prebace na Istočni front.

Mi smo se dosta dugo borili, skoro mjesec i po dana, i čini se da smo mi stvarno onemogućili tim njemačkim trupama, koje su bile osim toga u tim borbama i desetkovane, onemogućili smo im da ođu onda kada su bile najviše potrebne Istočnom frontu. Ta naša akcija kozarskih partizana direktno je pripomogla makar u maloj mjeri ili možda je bolje reći da je ona bila u najužoj vezi sa borbom svih saveznika na velikim frontovima Drugog svjetskog rata. Neka je neprijateljskih vojnika tada na Kozari bilo i 30.000, tih trideset hiljada nešto bi značilo na Istočnom frontu bez ikakve sumnje. Nota bene to su bili prvorazredno opremljeni vojnici.

Ja sam neki dan bio u Banjalučkom muzeju i mene je tamo naročito interesiralo odjeljenje NOB-e i tamo sam imao prilike da

vidim nekoliko sačuvanih letaka iz Kozarske ofanzive. Mislim da ovi u muzeju nisu dobro postupili kad nisu dali uz te letke nikakve komentare. Prođete pokraj toga letka, vidite papir, pročitate eventualno neku rečenicu tamo i taj letak takav kakav je izložen on faktički gledaocu koga treba obavijestiti o tim danima, gotovo ništa¹ ne kazuje.

Ja bih želio upravo to da vam kažem, to je upravo fantastično, da se u toku tako žestoke borbe u obruču, vi imate u šumi nekoliko srezova koncentrisanih, kad dnevno prolaze tim kozarskim nebom njemački avioni sipaju bombe i posipaju mitraljeske rafale, kad je već i nestajalo hrane, kad su borci dan i noć, mjesec i po vodili borbu, u takvoj jednoj situaciji jedna vojska je imala svoju štampariju i da je ta štamparija radila, da je ona radila i da je tako radila to je velika zasluga Nikice Pavlića, i baš u takvom njegovom držanju možemo da nademo jednu ilustraciju za ono što sam u početku rekao, to jest za tu njegovu tvrdokornu, žilavu, organizacionu sposobnost i smisao - raditi, djelovati u svim mogućim, pa i ovako teškim okolnostima kao što su bile ove u Kozari. To nije bio lak posao. Mi smo imali nešto zaplijenjenog papira, trebalo je pisati, trebalo je štampati, trebalo je to rasturiti tome svijetu i mislim da bi trebalo ove letke malo da pogledam, jer neke sam pisao ja, neke je pisao Nikica, neke smo pisali zajedno, i mislim da bi tim letcima trebalo i u muzeju i onako inače dati nekakav komentar.

Divno je čudo i ovo: mi smo tamo u Kozari izdavali dnevne novine. Prave pravcane dnevne novine koje su se zvale "KRAJIŠKE NOVINE", čini mi se da ima jedan primjerak u Banjalučkom muzeju tih "Krajiških novina". To će reći ovako: svaki čovjek u zbjegovima bio je obavješten o svemu što se desilo u kozarskim borbama i što

se desilo uopšte na svim ostalim frontovima Drugog svjetskog rata. Inicijativa za izdavanje ovih "Krajiških novina" i njihovo izdavanje samo, ustvari su djelo Nikice Pavlića i mislim da takav jedan fakat dovoljno govori o njemu kao sposobnom organizatoru, a sadržina tih letaka, članaka itd. i način kako je sve to pisano naročito kad uzmemo tu situaciju u kojoj smo se nalazili, govori o tome kakvog smo zapravo jednog novinara i publicistu izgubili u liku Nikice Pavlića.

Možda bi vas interesovalo i njegovo zdravstveno stanje. On je bio tuberkulozni bolesnik, a sem toga imao je neobično rašireno srce, tako da meni ni dandanas ne ide u glavu kako se taj čovjek mogao održati u toj borbi, naročito mi ne ide u glavu kako je on mogao zajedno samnom, negdje februara mjeseca 1943, godine u IV neprijateljskoj ofanzivi da pređe Šator koji je bio, ako ne tako teška situacija kakva je bila kozarska, ali u svakom slučaju ta situacija ide u red onih najtežih bar u kojima sam ja u toku NOB-e bio.

Ja znam, na primjer, u Kozari poslije drugog proboja, koji nije nama uspio, mi smo se povlačili i Nikica Pavlić, ja ne znam koliko je puta, ^{pač} ne može više da ide, a situacija je takva da sve to grlja, sve to bježi, niko nikoga ne gleda, i onda sam ga ja pridizao i nosio, iako sam i ja bio strahovito izmoren, izgladneo, jedva sam se i sam držao na nogama, jedva sam se kretao. Kako se on držao, to je zbilja divno čudo. Ja sam uvijek kvasio neku maramicu pa ga malo hladio, nosio, vodio ga ispod ruke i ostao je živ, ipak je ostao živ.

Sad jedan još, primjer koji može da ilustruje tu njegovu veliku borbenu vitalnost, tu njegovu organizacionu sposobnost, a možda još više i njegovu perspektivnost, njegovo osjećanje da tu

borbu treba zabilježiti da je treba predati generacijama koje dolaze, da je ne treba zaboraviti, da ne treba dopustiti da se ona zaboravi, da je drugim riječima, treba učiniti istorijski živom. Jedan od primjera, kažem, koji može da ilustruje tu njegovu sposobnost taj njegov smisao, tu njegovu perspektivnost, jest i jedne inicijativa koju je on dao poslije završene Kozarske ofanzive. Naime, kao što vam je poznato, Kozarski partizanski odred se poslije ofanzive takoreći sav rasformira, a ono boraca što je ostalo živo, to se podijelilo u male grupe, i te su se grupe pojedinačno spasavale svaka onako kako je znala i mogla.

Ja sam bio u jednoj grupi sa Nikicom, Vilkom, jednim Slovencem i sa nekoliko drugarica, mi smo se nekako sakrili i zahvaljujući partizanu Đuri Adamoviću koji je poginuo, mi smo zahvaljujući njemu, jer je on našao dobro mjesto gdje ćemo se mi prikriti, i mi smo se uspješno održali u životu. Da je bila drukčija situacija u pogledu pogodnog skloništa, sasvim je vjerovatno da bi bili uvaćeni i ubijeni.

Kad smo mi, ono što se uobičajilo kao fraza da kaže, poslije te ofanzive ustali iz zemlje, kad su se pomalo te čete i bataljoni počeli da prikupljaju, da se organizuju, da se upotpunjuju, itd. onda je Nikica Pavlić došao meni i rekao: "Šta ti misliš, kako bi bilo da ti, Vilko i ja, organizujemo jednu akciju. Naime, da idemo kroz čete i od borca do borca, i da nam svaki pojedinačno priča kako je on doživio i šta je preživio u samoj ofanzivi." Dakle, to je bio jedan put da nam pričaju, a drugi da zamolimo komandire, a naročito komesare četa i bataljona, da oni sami unutar svoje jedinice na nekakav način te podatke prikupe, bilo da ih sami borci zabilježe, bilo da ih borci ispričaju njima, pa ih oni zabilježe.

I mi smo odmah krenuli u takvu jednu aktivnost i njen je rezultat bio gotovo pun jedan sanduk tih zapisa. To je bio jedan dragocjen materijal. Mi smo ga uspjeli da prenesemo iz Kozare u Podgrmeč, poslije je on u toku IV neprijateljske ofanzive propao, a s njime je zapravo propao čitav jedan rudnik pripovjedaka, filmova, romana, drama i opšte materijale koji bi bio interesantan i za čitavo vojno izučavanje te ofanzive, a interesantan, naravna stvar, i za nauku.

Međutim, ovaj detalj koji sam vam sad ispričao on svjedoči i o tome kakav je čovjek i borac bio Nikica Pavlić, kakav je divan organizator i perspektivan borac bio Nikica, a s druge strane malo posvjedočava i o onoj cijeloj atmosferi borbe u kojoj smo mi tada bili.

Sad bi vam rekao nešto o njemu kao novinaru. To je bio čovjek koji je zaista pratio sve. Gdje smo god došli, u koji god grad kad smo ga oslobodili, Nikičina prva stvar je bila da razmotri kako stoji sa knjigama, da se te knjige spasu. Odmah je uzimao neke od tih knjiga, koje je učinio svojim ličnim prtljagom, to čitao i o tome što je pročitao on je odmah zapodijevao veoma žive i veoma interesantne razgovore. Dakle, to je bio čovjek koji je imao vanredno široku sferu interesovanja. Meni se čini da je on prije rata napisao i u "Politici" jednu pripovjetku, možda je imao čak literarnih ambi-

cija, međutim literarno u toku borbe nije radio ništa, iako je volio da diskutuje o literaturi i o njoj je vrlo pametno znao da govori, vjerovatno je on tu svoju literarnu ambiciju malo pomakao za vrijeme poslije rata, a cijelo vrijeme, kao u ostalim i svi mi ostali, bavio se ovim redakcijskim i novinarskim poslom. To je bio čovjek nevjerovatno širokog interesa, njegovo interesovanje

išlo je i u nauku, išlo je i u umjetnost, išlo je i u razne oblasti umjetnosti, išlo je i u, naravna stvar, u političku sferu i to bi mu bila ovako jedna crta tog njegovog novinarskog talenta.

Druga bi mu crta bila, da je to bio čovjek koji ima jedno vrlo oštro zapažanje, on brzo stvari zapazi, zapazi ih vrlo duboko, ne ulazi u to da li su pojedina njegova zapažanja o događajima i ljudima bila tačna, vjerovatno toga je bilo mnogo netačnog, ali je činjenica da je to bio čovjek koji duboko prodire u stvari, koji ne gleda stvari sa njihove površine. On nije uopšte bio površan čovjek.

Nadalje, ja bar nisam sreo takvog čovjeka koji može tako brzo da piše. Mislim da je to jedno kod njega bila, tako, urođena crta novinarskog talenta. On je takoreći jedan letak mogao izdiktirati, ili jedan članak izdiktirati, ili da ste imali, ovako kao sad, magnetofon, mogli ste ga snimiti i sa magnetofonskog snimka jednostavno stenografisati i odnosno napisati. Ono što je on popravljao tekst koji je u prvoj versiji napisao, te popravke nikada nisu bile velike, nisu bile velike ni onda kada ^{su} ~~su~~ se sastala nas dvojica i više pa te kritički osmatrali. Ja lično mislim da smo u njemu izgubili jednog od naših najvećih, upravo vodećih novinara i publicista.

Ja bih vam preporučio da u zajednici sa ostalim ustanovama prikupite sve podatke o Nikici Pavliću, jer znate, to je malo tragično, nije to malo tragično, već je to užasno tragično. Vi znate to su rijetki ljudi, revolucija je vršila jednu selekciju, nama nije mogao baš da ispliva u tim danima na takva mjesta, na takve poslove upravo čovjek bez određenih sposobnosti, sposobnost ga je izbacila, iako on zaista nije taj posao obavljao kako treba, on se

na njemu nije mogao dugo ni održati.

To je jedno, a drugo - tragično je to da se takav čovjek zaboravi, a u tome tragičnom je najtragičnije to, što je rano završio, što su prilike u kojima je on radio bile takve da on nije mogao da dođe do punoga svoga izražaja, taj ogromni potencijal novinarski i publicistički i ne znam kakav drugi još, nije uopšte mogao da dođe do izražaja usljed te konstelacije, odnosno konstelacija u kojima smo se mi kretali u toku borbe.

A ako nam revolucija, eto, nije dopustila da taj čovjek ostavi iza sebe nekakvo djelo, mislim djelo u vidu nekih knjiga itd, nekav svoj trajan spomenik, to ne bi za nas da bude razlog da mi takve ljude zaboravimo i oni su naš duhovni, nacionalni kapital i treba ih oživjeti, to je nekakav dug ličnog prema njima, a to je još veći dug prema stvari za koju smo se borili i koju, evo, i danas u novim uslovima dalje produžavamo.

Ja bih vam preporučio da vi stupite u vezu s ljudima koji su s nama tada dolazili u doticaj. Vjerovatno da bi i u samom meni mnogo tih detalja, karakterističnih i značajnih za taj lik iskrslo, i ja bih vam ih i kazao. Hoću da kažem da se u jednom ovakvom razgovoru ne može iscrpsti, a ja lično ću napisati jedan mali napis za neke naše novine, ne znam baš za koje, uostalom to nije tako ni važno za koje, dakle napisaću jedan mali memoar o Nikiti Pavliću.

Sad, ja bi, eto, toliko rekao o njemu, a ako vas nešto specijalno interesuje, ja bih pokušao da vam odgovorim.

Vi ste na početku izlaganja rekli da je Nikica bio sa vama bio sve do kraja, do njegove smrti, pa nas interesuje i to da nam vi nešto više kažete za period od jeseni 1942. do proljeća 1943. godine.

Na velikom zboru u Jasenicama, ja sticajem prilika i nekom slučajnošću nisam bio, i to mi je bilo vanredno žao s obzirom na to da su svi koji su se vratili sa tog zbora pričali su mi da je to bila jedna veličanstvena stvar u kojoj je došlo do izražaja sav onaj romantični epos naše borbe. Nikica je na tom zboru bio. On je nastavio za cijelo ovo vrijeme ovu vrstu posla, vjerovatno bi on mogao da bude i neki partijski rukovodilac, politički radnik, politički komesar itd. ali njegovo je zdravstveno stanje bilo takvo, da je to ipak bio za njega najpogodniji posao. Ipak kad radite propagandno u nekoj štampariji ili na šapirografu, vi ste na tome terenu mjesec dva dana ili pola godine, a nekad i tri dana.

Nikica Pavlić, sa takvim zdravstvenim stanjem, tako iscrpljen i on je morao da podlegne tako teškoj bolesti. To je bilo neminovno. To je pravo čudo kako je taj čovjek sa onako slabim zdravljem mogao preći Šator. To je pravo pravcato čudo. Ja sam ovako dosta jaka konstrukcija, i ja sam tada bio na granici svojih snaga. Da je to potrajalo još nekoliko dana teško da bi i ja izdržao. A Nikica je ipak prošao i odmah neposredno poslije toga obolio je od tifusa, a njegov inako slab organizam je morao podleći, jer i fiziologija ima svoje granice, on je morao podleći, nervno, psihički i fiziološki morao je da podlegne.

1943. godine Nikica Pavlić je radio samom u agitpropu Oblasnog komiteta Bosanske Krajine u Bosanskom Petrovcu. Štamparija "Borbe" se tada nalazila u Driniću, jednom selu desetak kilometara udaljena od Petrovca. To je bio jedan razgovor između nas članova agitpropa, tu je bio Boško Šiljegović, načelnik agitpropa, Nikica i ja. Mi smo bili pozvani da dodemo na jedan drugarski ^{da} rekacijski sastanak.

Nikica je tada opremio jednu brošuru o Jasenovcu i ta brošura je izašla. On je u toku Kozarske ofanzive sastao se sa nekim koji su izbjegli iz Jasenovca i odmah je on te ljude intervjuisao, sav taj materijal prikupio i napisao tu brošuru. Eto to je još jedan bolji primjer od ovih koje sam naveo maloprije.

Kad bi se ja sjećao toga malo duže, vjerovatno bih našao more takvih stvari. Recimo, meni to nije palo na pamet, a on se toga sjetio, on je taj materijal prikupio i napisao jednu brošuru, znate, koja je bila vrlo impresivna i predstavljala veliku optužbu protiv cijelog tog njemačko-ustaškog haosa.

Nikica je bio sav takav, bio je jedna živa neprekidna inicijativa, tako da smo mi pravili malo i viceve na račun toga. Malo smo ismijavali tu njegovu crtu.

Inače, Nikica je kao karakter neprestano oscilirao između vedrine i melanholijske. On je na trenučke bio vanredno vedar, pun humora, volio je reagirati na humor, volio je humor, a onda je padao u nekakva melankolična raspoloženja i ja to tumačim dobrim dijelom i samom njegovom tjelesnom konstitucijom.

O njegovom radu prije rata smo pričali, ali ne baš tako često. Nismo ni dospjeli da pričamo tako mnogo o tome, jer su nas ti događaji koji su bili oko nas, i u kojima smo mi bili toliko intrigirali da nismo prosto dospijevali da pravimo nekakve retrospektive u predratni život.

Ja mislim da bi ovi Banjalučani trebali o tome najviše da znaju i kažu, jer ga oni najbolje znaju, oni su s njim radili, a Nikica je bio i na robiji u Mitrovici itd.

Ja smatram svojom ličnom dužnošću da se svega toga u prvom redu sjetim, i da to iznesem u jednoj slobodnijoj formi, prema

tome ja ću se sam, kao takav, uključiti u tu akciju oko oživljavanja ovih naših likova koji nisu ni torzo. On bi bio torzo da je napisao neki roman, nekoliko pripovjedaka ili da je ostavio nešto za sobom, pa da vi u tome torzu vidite šta je taj čovjek mogao dalje da uradi da je ostao živ. Međutim, on je tek bio u početku, odnosno, to što je on radio više-manje ostalo je nevidljivo. Vi znate da novinarstvo živi vrlo kratko. Novinarski članak, letak itd. to živi kratko, to je kratka vijeka. To je više-manje uvijek jednoga dana ili nekoliko dana i gotova stvar.

Ja ću nešto pokušati, ja sam i o Hasanu Kikiću napisao u "Književnim novinama" jedan mali memoar, a htio bih i o Nikici nešto da napišem, i ne samo o Nikici, nego i o drugim.

Prepis izvršila: HOBOT DARINKA
daktilograf
Banja Luka

S R A V N I L I:

1. F. Borstendine
2. Hoepfudin

Tačnost prepisa ovjerava
Upravnik

Sreskog arhiva Banja Luka
Ibro Ibrišagić

ARHIV BANJA LUKA
209 - MG - I / 5

Mislim da je ova akcija "Svjetlosti" vrlo dobra stvar, i da svi oni koji poznaju, ne samo Nikicu Pavlića, nego i ljude koji su učestvovali u NOB-i i u revolucionarnom našem pokretu uopšte, treba da tu inicijativu prihvate i da se nekako uključe u tu akciju oko sabiranja materijala o njihovim biografijama, a to će reći i o njihovom revolucionarnom radu.

O NIKICI PAVLIĆU PRIJE RATA: govori SKENDER KULENOVIĆ

U njegovom radu ovdje u B.Luci i na univerzitetu, ja vam ne bih mogao ništa značajno reći, jer u to vrijeme ja s njime nisam dolazio u kontakt. Mislim, da bi bilo dobro da se obratite na njegove banjalučke kolege. Oni iz toga perioda o njemu znaju daleko više i u tom pogledu mogu i vama i onim drugovima iz "Svjetlosti" budu od daleko veće koristi nego ja.

Medjutim, ja bih vam mnogo mogao pričati o Nikici Pavliću iz vremena NOB-e, upravo iz perioda koji otprilike počinje negdje januara ili februara mjeseca 1942.godine, pa sve do njegovog tragičnog završetka 1943.godine, negdje u proljeće u selu Boboljušcima kod Drvara. Naravna stvar, prilično je teško ovako u jednom razgovoru reći sve ono što se u čovjeku zadržalo o jednime liku s kojim je imao prilike da zajednički radi i da se bori. Ako biste vi mene pitali koja je moja osnovna impresija ili moj konačni sud o Nikici Pavliću, a čini mi se upravo da ste mi takvo pitanje postavili, ja bih vam odgovorio da je po mom utisku i po mom sudu Nikica Pavlić jedan od najboljih i najblistavijih naših novinara i publicista, iako, u prvom redu zbog svoje rane smrti, nije došao u poziciju da te svoje velike novinarske i publicističke sposobnosti manifestuje. Tome treba dodati i to, kao normalnu pretpostavku, da bi se Nikica Pavlić i dalje razvijao.

Ja sam iz Podgrmeča došao u Agino selo, to je jedno selo tu kraj Banje Luke, povrh Bočca, napušteno tada - muslimansko selo u tzv. Partizanski obavještajni bio - POB. To je ovako farmacijski bilo jednog propagandno tijelo vezano uz štab Partizanskih odreda Bosanske krajine, na čelu kojega je bio sadašnji general-pukovnik Kosta Nadj. Tu je u Aginom selu zapravo i počelo moje dublje poznanstvo sa Nikicom Pavličem, kao sa drugom i novinarom i otada, tako reći, do njegovog kraja ja se od Nikice, ni Nikica od mene, prosto po liniji posla nismo razdvajali. Kažem vam, kad bih vam o tome pričao opširnije, štošta bi se tu moglo reći što bi bilo veoma interesantno i za literaturu i za lik jednog revolucionara. Međutim, ja to moram na žalost da svedem na minimum, upravo da se poslužim sa nekoliko primjera kojima bih mogao da donekle osvjetlim lik ovoga borca.

Ja, došavši u Agino selo, saznao sam da je Nikica Pavlič čim je buknuo ustanak u Drvaru, već izdavao jedan list, koji je nosio naslov "Gerilac". Ja sam vidio sam - Nikica mi je pokazao jedan ili dva broja toga Gerilca. Taj Gerilac, docnije se pretvorio u "Krajiški partizan" i kad sam ja došao u Agino selo, već sam zatekao Nikicu u pripremanu, za čini mi se, drugi broj Krajiškog partizana, ili dvobroj- drugi i treći broj. Nažalost, taj broj koji smo mi zajednički izdali u Aginom selu, na šapirografu, se zagubio. Ja sam lično za njim tragao. U njemu je bilo i Nikićinih članaka, bio je i jedan moj članak o Crvenoj armiji i bila je tu objavljena i moja pjesma "Jovo Stanivuk, partizan piše pismo". Međutim taj broj nisam našao i tu sam jednom prilikom razgledao banjalučki muzej i vidjeo sam, vidjeo sam jedan docniji list "Bosanski udarnik", a tog broja nisam mogao naći i čini mi se da se on i zagubio. To je prilična šteta, jer baš u tom broju bilo je objavljeno Nikićin nekoliko vrlo karakterističnih napisa. Mi smo

s obzirom na onu situaciju koja je tih mjeseci, upravo toga mjeseca nastala na tome terenu Centralne Bosne, morali povući i da se nismo povukli, gotovo je sasvim sigurno da bismo tamo i ostavili svoje kosti. Mi smo se prebacili preko Vrbasa i otišli smo onda dalje u Kozaru.

Ja bih kao primjer za organizacionu sposobnost, organizacioni smisao, inicijativnost, radni elan, odanost revoluciji itd. naveo ovaj naš zajednički rad u Kozari pred ofanzivu i za vrijeme same ofanzive. Nože se sa pravom reći, da je Nikica Pavlić u toku Kozarske ofanzive bio Spiritus moveans cjelokupne ove naše propaĝandne aktivnosti u toku ofanzive naročito. Kad je bio Prijedor osloboĊjen, mi smo tamo dobili jednu štampariju koju smo prebacili u Kozaru. Poslije se, analizom dogaĊaja utvrdilo, kao što vam je poznato da je bilo daleko pametnije tu štampariju prebaciti u Grmeč, nego u Kozaru. I kad je počela ofanziva mi više nismo imali nikakve mogućnosti, nije se moglo ni pomisliti na to da se ona sad najedanput iz Kozare prebaci na Grmeč, jer je bilo teško i pojedincima da se probiju kroz obruč, a kamli onako čitavoj jednog onako glomaznoj mašineriji. Kad smo se našli u tome obruču, svi znate o tome je dosta pisano, to stvarno jedna dosta popularisana činjenica, iako ljudi - jer mi nismo imali ni fotografskog aparata, a kamoli filmske kamere da to snimimo - ljudi o tome nemaju, ne samo tačne slike, nego ni približno adekvatne slike o zoj ogromnoj tragici koja se zbivala tih dana u Kozari, u tom neprijateljskom obruču. Vi znate da su te neprijateljske snage ocjenjivane jedno vrijeme u broju od svojih 80 hiljada, ja sam docnije čitao jednu brošuru jednog našeg pukovnika, koja je pravljen na bazi zaplijenjenih njemačkih dokumenata i u kojoj se tvrdi da nije bilo toliki broj neprijateljskih vojnika nego nekih 35 hiljada. MeĊutim, kad vi uzmete ke koliki je opseg Kozare, i kad rasporedite tih 35 hiljada vojnika, onda otprilike dolazi da je svaka 3-4 metra bio jedan vojnik, drugim riječim

ma, oni kad su došli u mogućnost da upadnu u samu Kozaru, oni su - to nije samo jedna metafora, nego jedna stvarnost - oni su prosto na prosto mogli da prodju i prošli su kroz Kozaru, kao češalj kroz kosu. Isto tako ono seljaštvo iz srezova Bosanska Gradiška, Bosanska Dubica, Bosanski Novi, Prijedor, dio banjalučkog sreza, dakle svih ovih okolnih srezova Kozare, to je sve - muško, žensko, staro, mlado, sa velikim brojem stoke pred prodiranjem neprijatelja bježalo u Kozaru i sve se to tamo skoncentrisalo. U nekoliko jaraka, jer je poznato da je Kozara puna tih jaraka, ne gudura, nego jaraka - to su bila tri osnovna, glavna jarka, gdje se je računalo - to naravna stvar niko nije brojao, ali kod nas se uobičajila cifra od 200 hiljada ljudi. To je bila jedna velika agonija toga naroda. Zamislite, recimo ovakve scene - ja sam to gledao, da vam ne nabrajam, - to ne bi niko mogao da nabroji, To bi trebalo da je bilo nekoliko filmskih kamera pa da se snimi i da se vidi šta se tu dešava. Jedna se žena, recimo, poradja, u šumi, druga doji dijete, ovamo jedna grupa seljaka kopa grobove, druga grupa teše krstove, jer su oni takoreći svaki dan dolazili nad Kozaru avionima i vršili bombardovanja i mitraljiranja, a taj svijet je obično u onim bijelim rubinama seljačkim - to je vidljivo, osim toga bilo je nemoguće ne naložiti vatru. Dim je otkrivao, kako da su se tu dešavale velike tragedije, velike strahote.

Ja sam tada dobio u zadatak, da zajedno sa Vasom Butozanom i nekolicinom onih domaćih drugova sa Kozare, uglavnom partijskih rukovodilaca, učinimo, koliko je moguće snošljivijim taj život izbjegle log naroda u Kozari. To nije bilo lako. To je bio sastavni dio, tako reći, te naše propagandne aktivnosti, jer taj svijet, njegov duh i moral nismo mogli podržavati samo riječima, to će reći - letcima i člancima, govorima itd. nego je moralo nešto da se učini samim djelom da bi se taj duh otpora, koliko - toliko u tome svijetu održao, da ne bi nastupila panika, da ne bi nastupila jedna moralna depresija itd.

Moram reći, da je jedan od inicijatora ove akcije za organizaciju ovih zbjegova, za organizaciju života naroda u zbjegovima, bio Nikica Pavlič. On je bio veoma derutnog zdravstvenog stanja, pa je ostajao u štampariji, jer se nije mogao kretati - ovu aktivnost smo vršili nas nekoliko - organizaciju toga. Mi smo tamo sav taj narod podijeli po onim jarcima i jarkovima, onda smo svaki taj jarak sektorisali. Svaki taj sektor imao je jedno tijelo uglavnom od izbjeglih narodnih odbornika, tako da se je odmah organizovano pristupilo izgradnji onih bajti, jer su bile vrlo česte kiše za vrijeme ofanzive, pa su ljudi, tako reći, bili danima i noćima mokri. Onda je isto tako organizovano klanje stoke, muža mlijeka, ishrana stoke. Vi znate, to je šuma, nema trave, stoka je morala da živi o listu, pa je trebalo tu donositi to lišće i loše hraniti stoku. Onda je narod bio veoma živo zainteresovan za to kako teku ove borbe sa Njemcima, koji su već bili napravili обруч oko Kozare, on je bio životno zainteresovan za to, jer od toga je zavisilo hoće li se probiti ili koliko će se ostati u Kozari itd. itd. Taj je narod trebalo obavještavati o svakoj akciji, uspješnoj, koje smo mi vodili, a osim toga ne zaboravite da se ta bitka na Kozari - da je ona trajala, bjesnila bila u jeku upravo u one kada je i najveći pritisak bio izvršen na Staljingrad. Mi smo čuli, ja ne znam da li je to tačno, da su ove njemačke jedinice imale za zadatak da hitno likvidiraju Kozaru na ovoj dosta važnoj i ekonomski i vojnički pruzi Sunja - Banja Luka i da se poslije te izvršene akcije odmah kao pojačanje prebace na Istočni front. Mi smo se dosta dugo borili, borili smo se mjesec i po dana i čini mi se, da smo mi stvarno onemogućili tim njemačkim trupama, koje su osim toga bile u tim borbama i desetkovane, - onemogućili im da odu, onda kad su bile najviše potrebne, na Istočni front. Ta akcija kozarskih partizana je direktno pripomogla, makar u maloj mjeri, ali pripomogla, ili bolje rečeno, ona je bila najuže vezana sa borbom svih saveznika na velikim frontovima u drugom svjetskom ratu. Neka je bilo i 35 hiljada

vojnika. Nota bene - to su bili prvorazredno opremljeni vojnici.

Ja sam neki dan bio u banjalučkom muzeju i mene je interesiralo naročito ono Odjeljenje NOB-e i tamo sam imao prilike da vidim nekoliko sačuvanih letaka iz Kozarske ofanzive. Mislim, da ovi u Muzeju nisu dobro postupili kad uz te letke nisu dali neke komentare. Prodjete kraj toga, vidite papir, pročitate eventualno neku rečenicu tamo, i taj letak - takav kakav je - on faktički onom gledaocu koga treba obavijestiti o tim danima, gotovo ništa i ne kazuje. Ja bih želio upravo to da vam kažem. To je upravo fantastično, da se u toku tako žestoke borbe, u obruču, kad imate u šumi nekoliko srezova skoncentrisanih, kad dnevno prolaze tim kozarskim nebom njemački avioni, siplju bombe i posipaju mitraljeske rafale, kad je već nestajalo i hrane, kad su broci dan i noć, mjesec i po vodili borbu i iz borbe u borbu išli, kad je u takvoj jednoj situaciji jedna vojska imala svoju štampariju i da je ta štamparija radila. Da je ona radila i da je tako radila to je velika zasluga Nikice Pavlića i baš takvom jednom držanju možemo da nadjemo jednu ilustraciju za ono što sam vam u početku rekao, tj. za tu njegovu tvrdokornu, žilavu organizacionu sposobnost i smisao., - raditi, djelovati u svim mogućim, pa i ovako teškim okolnostima kao što su bile ove u Kozari. To nije bio lak posao. Mi smo imali nešto zaplijenjenog papira. Trebalo je pisati, trebalo je štampati, trebalo je to rasturiti, tome svijetu u Kozari i mislim, da bi ovim letcima trebalo da ove letke malo pogledate. Neke sam pisao ja, neke je pisao Nikica, neke smo pisali zajednički, pa bi trebalo tim letcima i u Muzeju i štampi dati nekakav komentar. Bilo je čudo i ovo: mi smo tamo u Kozari izdavali dnevne novine, prave pravcate dnevne novine koje su se zvale "Krajiške novine". Čini mi se da ima jedan primjerak u banjalučkom muzeju. To će reći, svaki čovjek u zbjegovima bio je obaviješten o svemu što se desilo u kozarskim borbama i što se desilo uopšte na svim ostalim frontovima drugog

svjetskog rata. Inicijativa za izdavanje ovih Krajiških novina i samo njihovo izdavanje u stvari su djelo Nikice Pavlića, pa mislim da je dan takav fakat dovoljno govori o njemu kao poslovnom organizatoru a sadržina tih letaka i tih članaka, način kako je sve to pisano, naročito kad uzmemo u obzir situaciju u kojoj smo bili, govori o tome kakvog smo zapravo jednog blistavog novinara i publicistu izgubili u liku Nikice Pavlića.

Možda bi vas, kao novinare, interesovalo i to - sad sam malo prije pomenuo njegovo zdravstveno stanje, on je bio tuberkulozni bolesnik, a sem toga imao je neobično rašireno srce, tako da meni ni dan danas ne ide u glavu, kako se taj čovjek mogao održati i uopšte održati u toj borbi. Naročito mi ne ide u glavu to, kako je on mogao zajedno sa mnom, negdje februara mjeseca 1943. godine u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi da predje Šator, koji je bio tako - ne tako teška situacija kao što je bila kozarska, ali u svakom slučaju ta situacija ide u red onih najtežih baš, u kojima sam ja u toku NOB-e bio. Ja znam, na pr. u Kozari, poslije drugog proboja koji nije nama uspio, mi smo se povlačili i Nikica Pavlić, ja ne znam koliko je puta pao. Ne može više da ide, a situacija je takva da sve srlja, sve to bježi, niko nikoga ne gleda i prvo sam ga ja pridizao i nosio iako sam i ja bio strahovito izmoren, izgladnio, jedva sam se i sam držao na nogama, kako se je on održao, to je zbilja divno čudo. Ja sam uvijek kvasio neku maramicu, pa ga malo hladio, nosio ga, vodio ga ispod ruke i ostao je živ, ipak je ostao živ.

Sad, još jedan primjer koji može da ilustruje tu njegovu veliku borbenu vitalnost, tu njegovu organizacionu sposobnost, a možda još više i njegovu perspektivnost, njegovo osjećanje da tu borbu treba zabilježiti, da je treba predati generacijama koje dolaze, da je ne treba zaboraviti, ne treba dopustiti da se ona zaboravi, da je drugim riječima, treba učiniti istorijski živom - jedan od primjera koji može

da ilustruje tu njegovu sposobnost, taj njegov smisao, tu njegovu perspektivnost - jest i jedna inicijativa koju je on dao poslije završene Kozarske ofanzive. Naime, kao što vam je poznato taj se odred rasformirao. Oni što je ostalo živo podijelilo se u male grupe i te su se grupe pojedinačno spasavale kako je koja znala i mogla. Ja sam bio u toj grupi sa Nikicom, sa Vilkom i sa jednim Slovencem, sa nekoliko drugarica. Mi smo činili jednu grupu i mi smo se na neki način sakrili i zahvaljujući jedno partizanu - Djuri Adamoviću, koji je poginuo, jer nam je on našao dobro mjesto gdje ćemo se mi maskirati mi smo ostali živi. Dakle kad smo, što se običavalo poslije te ofanzive da kaže - ustali iz zemlje - kad su se već pomalo počele te čete, ti bataljoni pomalo da prikupljaju, da se organizuju, da se upotpunjuju, onda je Nikica Pavlić došao meni i rekao mi: "Šta ti misliš, kako bi bilo, da ti, Vilko i ja organizujemo jednu akciju. Naime, da idemo kroz čete, od borca do borca i da nam svaki pojedinačno priča kako je on doživio i šta je doživio u samoj ofanzivi". To je bilo jedanput - da nam pričaju, a drugi put da zamolimo komandire, političke komesare, naročito četa i bataljona da oni samo unutar svoje jedinice na neki način te podatke prikupe, bilo da ih sami borci zabilježe, bilo da ih borci ispričaju njima, pa ih oni zabilježe. Mi smo odmah krenuli u takvu jednu aktivnost i njen je rezultat bio gotovo pun jedan sanduk tih zapisa. To je bio jedan dragocjen materijal. Mi smo ga uspjeli da prenesemo iz Kozare u Počremeč. Poslije je on u toku četvrte neprijateljske ofanzive propao, a s njime je zapravo propao čitav jedan rudnik pripovjedaka, filmova, romana, drama i uopšte materijala koji bi bio veoma interesantan i za čisto vojno izučavanje te ofanzive, a interesantan i za nauku. Međutim, ovaj detalj koji sam vam sad ispričao, on svjedoči o tome kakav je čovjek bio, kakav je borac i organizator, perspektivan bio Nikica

Pavlić, a s druge strane malo osvjedočava i o onoj cijeloj atmosferi borbe u kojoj smo mi tada bili.

Sad bih vam nešto rekao o njemu kao novinaru. To je bio čovjek koji je zaista pratio sve. Gdje smo god došli, koji smo god grad oslobodili, prva mu je stvar bila da vidi kako izgleda sa knjigama da se te knjige spase, odmah je uzimao neke od tih knjiga, učinio ih svojim užim prtljagom, čitao. O tome što je pročitao on je zapodjevao odmah vrlo žive, veoma interesantne razgovore. Dakle, to je bio čovjek koji je imao jednu vanrednu široku sferu interesovanja. Meni se čini da je on prije rata napisao i u "Politici" jednu pripovjetku. Možda je imao čak i literarnih ambicija. Međutim, literarno u toku borbe nije radio ništa, jer bi volio da diskutuje o literaturi i o njoj bio vrlo pametno znao da govori. Vjerovatno je on tu svoju literarnu ambiciju malo pomakao za vrijeme poslije rata, a cijelo vrijeme, kao u ostalom, i mi ostali - bavio se ovim redakcijskim i novinarskim poslom. On je bio čovjek nevjerovatno širokog interesovanja. Njegovo interesovanje išlo je i u nauku i u umjetnost, išlo je u razne oblasti umjetnosti, išlo, je naravna stvar, u političku sferu i to bi mu bila ovako jedan crta njegovog novinarskog talenta. Druga bi mu crta bila da je to bio čovjek koji je imao jedno vrlo oštro zapažanje. On brzo stvar zapazi. Zapazi vrlo duboko, ne ulazim u to da li su pojedina njegova zapažanja o događajima i ljudima, bila tačna. Vjerovatno, u tome je bilo mnogo netačnoga, ali je činjenica, da je to bio čovjek koji duboko prođire u stvari, koji ne gleda stvari sa njihove površine. Nije uopšte bio površan čovjek. Nadalje, ja bar nisam sreo takvog čovjeka koji može tako brzo da piše. To je kod njega bila tako jedna urodjena crta novinarskog talenta. On je tako reći, jedan letak mogao izdiktirati, ili jedan članak izdiktirati. Da ste imali ovako magnetofon, mogli ste ga snimiti i to jednostavno napisati. Ono što je on popravljao taj tekst koji je u prvoj verziji napisao, te popravke

nikada nisu bile velike, pa ni onda kad se sastanemo nas dvojica - trojica, pa to kritički osmatramo. Ja lično mislim, da smo u njemu izgubili jednog od najvećih, upravo vodećih novinara i publicista. I ja bih vama preporučio da i vi kao novinari, odnosno redakcija "Oslobodjenja" kao redakcija i ovaj banjalučki muzej i "Svjetlost" kao izdavačko preduzeće prikupi sve podatke o Nikici Pavlići, jer znate, to je malo tragično. Nije zapravo malo tragično, to je užasno tragično. Vi znate, to su rijetki ljudi. Revolucija je vršila jednu selekciju, tamo nije mogao baš da ispliva, u tim danima, na takva mjesta, na takve poslove, čovjek bez određenih sposobnosti. Sposobnost ga je izbacila i ako on zaista nije taj posao obavljao kako treba on se na njemu nije mogao dugo ni održati. Tragično je to da se takav čovjek zaboravi, a u tome tragičnom je najtragičnije to, što je rano završio i što su prilike u kojima je on radio bile takve da on nije mogao da dodje do svog punog izražaja, taj ogromni potencijal novinarski i publicistički, i ne znam kakav bi on bio još, uslijed te konstelacije u kojoj smo se kretali u toku borbe. Ako nam eto Revolucija nije dopustila da je taj čovjek ostavio iza sebe nekakvo djelo, mislim djelo u vidu nekih knjiga, nekā svoj trajan spomenik to ne bi trebalo biti razlog da mi takve ljude zaboravimo, jer oni su naš duhovni, nacionalni kapital i treba ih oživjeti. To je nekakav i dug, lično prema njima, ali to je još i veći dug prema stvari za koju smo se bprili i koju danas, u novim uslovima, produžavamo.